ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 480 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ — 19 ԱՊՐԻԼ 1861

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

Տարեկան գինն է 140 ղրշ.
Վեցամսեայ ,, 75 ,,
Մէկ ծանուցումը տողին 5 ղուրուշ է
Ստորագրութիւնները կանխիկ են:
տորագրութիւններն ամսոյն 1ի եւ 15ին կը սկսին:

Դուրս երթալիք լրագիրներուն ճամբու ծախքը առնողին վրայ է:
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ ո եւ իցէ գրութիւն Խմբագրին պիտի ուղղուի. եւ ամեն նամակներուն ծախքը խրկողին վրայ է:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 19 ԱՊՐԻԼ.

Խաղաղութեան գաղափարներն այս օրերս նորէն զօրանալու վրայ են Անգլիոյ մէջ։

Լոնտրայի քաղաքապետ Լորտին տարեկան կոչունքին մէջ Լորտ Բալմերսթըն հետեւեալ խօսքերն ըսաւ. «Անգլիոյ պաշտօնն է իր ազդեցութիւնը խաղաղութեան հաստատ մնալուն համար գործածել։ Եւրոպայի մէջ կախ մնացած խնդիրները կրնան ամեն շահերու […]ամար պատուաւոր կերպով լուծուիլ։ Կը յուսամ որ Իտալական միութեան փառաւոր գործը կրնայ առանց արգելքի գլուխ ելլել։ Կը յուսամ նաեւ որ 1861 տարին խաղաղութեամբ կանցնի։»

Ինչպէս յայտնի կը տեսնուի, Լորտ Բալմերսթընի այս յայտարարութիւնները խաղաղութեան հաստատ մնալուն յոյս կուտան. բայց միւս կողմանէ Գաղղիոյ, Աւստրիոյ ու Իտալիայի մէջ եղած պատերազմական պատրաստութիւններն այս յոյսը կը տկարացընեն եւ միտքերը կասկածի եւ անստուգութեան մէջ կը պահեն միշտ։

Եւրոպական լրագիրներէն ոմանց խօսքերն նայելով, Աւստրիոյ կառավարութիւնն այս օրերս ջանք կընէ եղեր Անգլիոյ բարեկամութիւնը շահելու եւ ծովային ու ցամաքային դաշնակցութիւն մը անոր հետ հաստատելու։

Անգլիական Թայմզ լրագիրն այսպիսի դաշնակցութիւն մը անհնար կը համարի Աւստրիոյ ու Անգլիոյ մէջ։

«Անգլիա չկրնար, կըսէ յիշեալ լրագիրը, ոչ ուշացընել եւ ոչ փութացընել Եւրոպայի զանազան շարժումները։ Աս միայն կրնայ ընել, որ խաղաղութիւն հաստատելու համար եղած խրատակցութիւնները ձեռքէն եկածին չափ կը դիւրացընէ։ Աւստրիա կը սխալի թէ որ չափազանց յոյս դնէ Անգլիոյ նախանձոտութեանը վրայ որ ունի Գաղղիոյ դէմ։ Թէ որ Աւստրիոյ զօրքերը Լոմպարտիա մտնեն եւ Գաղղիա ալ Իտալացւոց օգնութեան երթայ, Անգլիացւոց սիրտը Նափօլէոն կայսեր հետ կըլլայ քանի որ աշխարհակալութիւն ընելու միտք չունենայ։»

Իտալիոյ նոր տէրութեան խորհրդարանին ուշադրութիւնը գրաւող կարեւոր խնդիրներուն մէջ առաջինն ու ամենէն ստիպողականը Հռոմի խնդիրն է։ Ամեն մարդ համոզուած է որ Իտալիոյ թագաւորութիւնը վերջնական հաստատուն կազմութիւն մը չպիտի կրնայ ըստանալ մինչեւ որ Հռոմ իրեն մայրաքաղաք չըլլայ։ Բայց ինչպէս եւ ինչ միջոցներով Հռոմ քաղաքը ձեռք պիտի բերուի, բռնութեամբ թէ քաղցրութեամբ. հոս կարծիքները կը տարբերին։ Ժողովուրդը կամ ժողովրդեան բերան եղող երեսփոխանները կառաջարկեն որ այս խնդիրը՝ ինչ միջոցով ալ որ ըլլայ՝ ժամ առաջ լուծուի։ Իսկ կառավարութիւնը՝ թէ եւ խնդրոյն շուտով լուծուիլը կուզէ, բայց միանգամայն պատրաստուած է խոհեմութիւն բանեցընելու. այս պատճառաւ կը ջանայ Գաղղիոյ հետ համաձայնութեամբ Պապը համոզելու թէ իր աշխարհական իշխանութեան գործը լմնցած է։

Ահաւասիկ այս կարեւոր խնդրոյս վրայ Իտալիոյ կառավարութեան առաջին պաշտօնեայ Քավուր կոմսին ըրած ուշադրութեան արժանի խօսքերը։

«Ապացուցուած է որ Պապին աշխարհական իշխանութեամբ անկախութիւնը մաթեմաթիքական սխալ մըն է։ Երբոր աշխարհական իշխանութիւն մը զէնք եւ ստակ կուտայ, անկախութիւն ալ կրնայ տալ։ Բայց երբոր կը պարտաւորուի ուրիշէն զէնք եւ ստակ մուրալու, եւ այս ալ չէ թէ իր անկախութիւնը պահպանելու, այլ նոյն իսկ իր աշխարհական իշխանութիւնը հաստատ բռնելու համար, ասիկա չէ թէ անկախութեան՝ այլ կախում ունենալու ամենէն զօրաւոր պատճառներէն մէկը կըլլայ։ Մարդ մը որ հանդիստ իր տանը մէջ կապրի, դրացիներուն հետ հաշտ եւ առանց պարտքի, այն մարդը աւելի անկախ է քան հարուստ կալուածատէր մը՝ որ իր գեղացիները կը ճնշէ ու կը չարչարէ եւ առանց պահապան զինուորներու չկրնար դուրս ելլել։

«Կը մնայ լաւ ապացուցանել, թէ ոչ եկեղեցին եւ ոչ Պապը չպիտի հարստահարին։ Արդ, երբոր ըսենք Պապին. «Հայր սրբազան, աշխարհական իշխանութիւնը ձեզի համար անկախութեան երաշխաւորութիւն մը չէ։ Հրաժարեցէք անկէ։ մենք ձեզի հոգեւորական ազատութիւններ կուտանք, զորոնք երեք հարիւր տարիէ 'ի վեր անօգուտ տեղը խնդրեցիք Կաթոլիկ տէրութիւններէն, եւ հազիւ քանի մը կտորուանքներ կրցաք ձեռք բերել կրօնական դաշնադրութիւններով, որ ձեզի արգելք են։ Ձեր ուզած ամեն ազատութիւնները լիովին ու բովանդակ կուտանք ձեզի, հրատարակելով սա մեծ սկզբունքը. «Ազատ տէրութեան մէջ ազատ եկեղեցի»։

«Ձեր անկեղծ բարեկամներն այնպիսի նոր բարեկարգութիւններ կառաջարկեն ձեզ՝ որ չէք կրնար ընել. ձեր սկզբանցը հակառակ օրէնքներ հաստատելու ձեզ կը խրատեն, եւ չընդունելնուդ համար ձեզ կը մեղադրեն. եւ աղէկ կընէք չընդունելնիդ։ Ձեր հպատակները զինուոր գրել չէք ուզեր, որպէս զի երիտասարդական կիրքերուն բորբոքեալ հասակին մէջ զանոնք աւելի կենալու չհարկադրէք. ասոր համար է որ բնիկ զօրք չունիք, եւ խիստ արդար է այս ըրածնիդ։

«Ձեզնէ խղճմտանքի ազատութիւն, ուսման ազատութիւն կը խնդրեն։ Դուք չէք կրնար ազատութիւն տալ կաթոլիկ կրօնքին արգիլածը խորհելու կամ ուսուցանելու. ասիկա յայտնի բան է։ Այս բացառիկ վիճակին մէջ մնալու հարկադրեալ ըլլալով, ստիպուած էք նաեւ, դուք, հայրդ հաւատացելոց, ձեր որդիքը օտար ազգաց սուիններով հնազանդութեան մէջ պահելու։ Հա՛յր սրբազան, մեր ձեզի առաջարկածն աւելի լաւ է։»

«Երբոր այս խօսքերը Պապին ըսենք, կը կարծեմ թէ անհնար է որ մեր անկեղծ եւ ուղիղ սրտով ըրած առաջարկութիւնները չընդունուին։

«Բայց թէ որ դժբաղդ պատճառներով Պապին միտքը չփոխուի եւ ամեն համաձայնութիւն մերժէ, այն ժամանակը Տեարք, մենք չպիտի դադրինք դարձեալ բարձրաձայն հրատարակելէ վերոյիշեալ սկզբունքները, որոնք ձեզնէ հաճութեամբ ընդունուելուն անտարակոյս եմ։ Չպիտի դադրինք ըսելէ թէ, ինչ կերպով եւ ինչ միջոցով որ Իտալիա Հռոմ հասնի, … հասնելուն պէս Պապին աշխարհական իշխանութիւնը վերցած պիտի հրատարակէ, եւ անմիջապէս եկեղեցւոյ ազատութեան սկզբունքը ամենընդարձակ հիմերու վրայ հաստատելով 'ի գործ պիտի դնէ։

«Երբոր այս գործը կատարենք, երբոր այս սկզբունքները ազգին խորհրդարանին կողմէն վաւերացուին, երբոր ալ հնար չըլլայ Իտալացւոց ճշմարիտ զգացմունքը կասկածի տակ ձգել, երբոր աշխարհ ամենայն յայտնի տեսնէ որ Իտալացիք իրենց հայրենի կրօնքին թշնամի չեն, եւ այն կրօնքը պահել կուզեն իրենց երկրին մէջ, երբոր տեսնուի որ Իտալացիք իրենց բարօրութեան ու զարգացման միջոցներն ապահովցընել կուզեն՝ տապալելով այնպիսի իշխանութիւն մը (Պապին աշխարհական իշխանութիւնը) որ արգելք եղած է՝ ոչ միայն Իտալիոյ վերակազմութեանը, այլ եւ հռոմէականութեան զարգացմանն ալ, այն ժամանակը, Տեարք, յոյս ունիմ որ Կաթոլիկ ժողովրդոց ամենամեծ մասը իրաւունք պիտի տայ Իտալացւոց, եւ Պապին ընդդիմութենէն ծագելիք հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը նոյն ընդդիմութեանը պատճառ եղողներուն վրայ պիտի ձգեն։»

Նոյն խնդրոյն վրայ քանի մը օր ետքը դարձեալ սա խօսքերն ըսաւ Քավուր կոմսը։

«Հռոմի խնդրոյն մէջ կառավարութիւնը բարոյական միջոցներ միայն կրնայ գործածել։ Կաթոլիկութեան աթոռն եղող քաղաք մը աշխարհակալօրէն երթալը (պատերազմով առնուլը) մեր կողմանէ յանցանք եւ Իտալիոյ վնասակար կըլլայ։ Հռոմի խնդիրը Նափօլիի հետ կապուած է. առաջինը լուծուելուն պէս՝ երկրորդն ալ կը լուծուի։ Այս նկատմամբ, Հռոմի խնդիրն ամբաւ կարեւորութիւն մը ունի՝ թէ՛ մեր արտաքին քաղաքական յարաբերութիւններուն եւ թէ՛ ներքին բարեկարգութեան հաստատութիւն գտնելուն համար։ Խիստ կարեւոր է որ Հռոմ դադարի այսուհետեւ Իտալիայի եւ ազատութեան թշնամիներուն ժողովատեղի, ամեն դաւաճանութեանց կեդրոն, եւ մեր գաւառներուն մէջ անկարգութիւն ու ոճիր տարածող լրտեսներու ճամբու գըլուխ ըլլալէ։

«Աշխարհական իշխանութեան բարձմանը վրայ յայտնուած սկզբունքները հաճութեամբ ընդունուած են ամեն ազատամիտ կողմնակցութիւններէն. Բայց ասիկա բաւական չէ։ Ոչ միայն ազատամիտ կարծեաց տէրերը, այլ եւ Կաթոլիկ ժողովրդեան լուսամիտ մասն ալ պէտք է ընդունին այս գաղափարները։ Թէ որ անոնց կողմէն քիչ մը անվստահութիւն քիչ մը դանդաղութիւն տեսնուի նէ, պէտք չէ որ վախնանք։ Ազատութիւնը չկրնար առանց վարանման եւ առանց երկիւղի Կաթոլիկներէն ընդունուիլ. վասն զի, ճշմարիտը ըսելով, այս առաջին անգամն է որ Կաթոլիկ մեծ ազգ մը լիակատար ազատութիւն մը տալ կուզէ Եկեղեցւոյ՝ փոխարէն անոր աշխարհական իշխանութեանը։»

Իտալիոյ խորհրդարանին ապրիլ 6/18 նստին մէջ Կարիպալտի զօրապետը՝ Հռոմի եւ Վենետիկի խնդիրները զէնքով լուծելու կարեւորութիւն տեսնելով, սաստկապէս կշտամբեց եւ մինչեւ ամբաստանեց Վիքթոր Էմմանուէլ թագաւորին կառավարութեան պաշտօնեաները, եւ Հռոմի պահպանութիւն ընող Գաղղիական զօրքերն ալ Իտալիոյ թշնամի կոչեց։

Կարիպալտիին այս առնաբանութիւնը մեծ շշունչ հանելով խորհրդարանին մէջ՝ ատեանը պահ մը դոցուեցաւ. բայց ետքը Կարիպալտի նորէն խօսք ուզելով, առջի ըսածները չափաւորեց եւ հաշտաբար խօսքեր ընելով ժողովականաց սիրտը քիչ մը հանդարտեցուց։

Այս աղմկալից ժողովին մէջ անցած անցքերուն վրայ մանրամասն տեղեկութիւններ կը խոստանան մեզ Եւրոպայի լրագիրները։

Վարշաւիայէն գաղղիական Բէյլըբային գրուած նամակի մը խօսքին նայելով, յիշեալ քաղաքին մէջ լատ. ապրիլ 9ին օրը անցած արիւնուշտ անցքին զոհ եղողներուն թիւը առջի բերան կարծուածէն շատ աւելի է եղեր, բայց որչափ ըլլալը չգրուցեր։

«Աս ստոյգ է, կըսէ, որ այս տխուր անցքը Վարշաւիայի դքսութեան բոլոր գաւառներուն մէջ արձագանք գտաւ։ Կառավարութիւնը՝ բոլոր քաղաքներուն պահապան զօրաց թիւը աւելցուց եւ միայն Վարշաւ քաղաքին պահապան զօրաց թիւը 32 հազարի հասուց։»

Յիշեալ լրագիրը նաեւ հետեւեալ լուրերը կուտայ՝ առանց ստուգութեանը երաշխաւորելու։

«Անգլիոյ կառավարութեան Մալթայի մէջ ըրած ծովային պատրաստութիւններուն վրայօք մեզի եկած տեղեկութիւններէն կը հասկցուի որ այն պատրաստութիւնները յիշեալ կղզիին պահպանութենէն ուրիշ նպատակ մը ունին։

«Ստիպողական հրամաններ գացած են շատ պաշար եւ պատերազմական մթերք կուտելու յիշեալ կղզւոյն մէջ։

«Պահապան զօրաց թիւը՝ որ անցեալ տարի 3000 էր, 8000ի հանուեցաւ։

«Կը կարծուի որ Ասորեստանի մէջ գաղղիական զօրաց նստելուն յերկարաձըգումը օտար չէ այս նախազգուշական որոշումներէն. եւ խօսք կը պտըտի Մալթայի մէջ թէ Անգլիա դիտաւո-

րութիւն ունի վերին Նուբեստանի և Եգիպտոսի մէջ տեղը յարմար կէտ մը գըտնելու ։

« Այս ցոյցները առանց երաշխաւորութեան կը կրկնենք իբրև պարզ տեղեկութիւններ ։ »

Պէռլինէն լուր կուտան թէ Վարշաւայի վերջին անցքերուն մէջ սպաննուած Լեհացւոց համար Բրէզլի մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարելու առթիւ ժողովրդեան ու զօրքերուն մէջ արիւնահեղ կռիւ՛ մը եղեր՝ բազմաթիւ մարդիկ մեռեր են ։

Ռուսիոյ կառավարութիւնը երեք զօրաբանակ (150000 զօրք) պատերազմական պատրաստութեան վիճակի մէջ դնելով Լեհաստան կը խրկէ ։

Գաղղիական Մօնիթէօռ լրագրին խօսքին նայելով, Քօնչինչին ղրկուած գաղղիական ու սպանիական դաշնակից զօրքերը երկու նոր յաղթութիւն ըրեր, Քօնչինչինի զօրաց բոլոր ամուր դիրքերը գրաւեր են ։ Գաղղիացւոց Բաժ ծովապետն ալ ութ պատերազմական նաւով Սայկունի գետն ՚ի վեր ելլելով Նէն—Լօք բռնած տեղը շինուած ամրութիւնները զարկեր քայքայեր է և հոն բանակեալ թշնամի զօրքերն ալ ցրուեցան ըրեր փախուցեր է ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մարսիլեայի հեռագրին անցեալ շաբթու ձախորդ ու հակասական լուրեր բերեր էր Տաճկաստանի հետ գործ կատարող քանի մը երևելի սեղանաւորաց տուներու վրայօք ։

Այս շաբթու Մարսիլեայէն վերջին շոգենաւով եկած տեղեկութիւնները դժբաղդաբար կը հաստատեն այն լուրերը և մանրամասն կը բացատրեն ։

Մարսիլեայի Կ. Հավա և Տ. Պալթաձձի սեղանաւորներն՝ Արևելքի հետ մեծ գործ ունենալով, վերջին սնանկութիւններէն բաւական վնաս կրեր ու նեղը մտեր էին ։

Գաղղիոյ Պանքան յիշեալ սեղանաւորներուն թուղթերը կտրելով մեծագումար առնելիք ունէր վրանին ։ Նմոյս 4/16ին, թուղթերուն մէկ մասին վճարման պայմանաժամն հասած ըլլալով՝ յիշեալ սեղանաւորները մեծ դժուարութիւն ունեցեր են նոյն վճարքը կատարելու ։ Պանքան ասիկա տեսնելով, և միանգամայն նայելով որ մէկ կողմանէ անդադար ասոնց թուղթերը կտրելով իր առնելիքն օրէ օր աւելնալու վրայ է, արդէն 35 միլիոն Ֆրանքի կը հասնէր), իր երկրորդ տնօրէնը Մարսիլիա կը խրկէ որ յիշեալ տուներուն վիճակը քննէ ։ Կերևի որ այս քննութեան արդիւնքը Պանքային վստահութիւնը չէ կրցեր ապահովցնել, վասն զի անմիջապէս իմաց տուեր է որ ասոնց թուղթերը ա՛լ կտրելու չէ ։ Պանքային այս որոշմանը վրայ վերոյիշեալ երկու սեղանաւորները պարտաւորուեր են գործողութիւննին դադրեցընելու ։

Կըսուի թէ այս դժբաղդ գործը Տաճկաստանի գլխաւոր սեղանաւորներուն շատին կործանման վտանգ կ՚սպառնայ ։ և որովհետև ասոնց մեծ մասը տէրութեան գանձուն հետ գործ ունին, կը յուսացուի որ գանձը այս դժուար պարագայիս մէջ իր միջնորդութիւնը չզլանալով Գաղղիոյ Պանքային հետ կարգադրութիւն մը կընէ, և հետևաբար աւելի մեծ ձախորդութեանց առաջքը կրնայ առնուիլ ։

Գաղղիոյ Պանքային գլխաւոր գործակալներէն մէկը շաբաթ օրը Կ. Պօլիս հասաւ Մարսիլեայի շոգենաւով ։ Կըսուի թէ Գաղղիոյ Պանքան այս գործակալին ձեռօք քննել և ճիշդ տեղեկութիւն մը ստանալ կուզէ մայրաքաղաքիս մէկ քանի սեղանաւորաց վիճակին վրայ, որոցմէ մեծագումար առնելիք ունի ։

Կայսերական կառավարութիւնը հրաման ըրաւ աճուրդով վաճառելու տէրութեան վերաբերեալ բազմաթիւ անշարժ ստացուածքներ, ինչպէս են ագարակներ, խաներ, բաղնիքներ, խանութներ, և այլն, որոնք երկու կարգի բաժնուած են, Րումէլիի մէջ եղածները զատ, Անատօլուի մէջ եղածներն ալ զատ ։ Ասոնց աճուրդը շաբաթ օրը սկսաւ գանձուց պաշտօնատան մէջ, և ամեն երեքշաբթի հինգշաբթի և շաբաթ օրերը պիտի շարունակէ ։

Մայրաքաղաքիս լրագիրներուն մէջ հետևեալ պաշտօնական ծանուցումը կը կարդանք ։

« Գանձուց կայսերական պաշտօնատունը անցեալ տարի քանի մը տեղ պահեստի զօրքեր խրկուելէն պատճառեալ արտաքոյ կարգի ծախուց համար ստակի պէտք ունենալով, արքունի գանձը այս մասին կայսերական հրամանագրով հաստատուած որոշման համեմատ քանի մը գաւառներու վճարած տուրքերուն կէսին հաւասար գումար մը փոխ առեր էր նոյն գաւառներէն ։ փոխառութիւն մը՝ որ այն ժամանակը հրատարակուած պայմաններուն համեմատ՝ տարուէ տարի քառորդ մասամբ անոնց վճարած տուրքին դերհաշիւ սեպուելով, 1277 թուականէն սկըսեալ չորս տարուան մէջ պիտի վճարուէր ։

« Այս գործողութիւնն սկսելու ժամանակը եկած ըլլալով, Բ. Դռնէն հրամանագիրներ ղրկուեցան վերոյիշեալ գաւառները, որպէս զի 1277 տարւոյն տուրքը հաւաքելու ժամանակ, բնակիչներուն անցեալ տարի վճարած վերոյիշեալ գումարին մէկ քառորդը վար երթալով առնուի, և մնացեալ երեք քառորդն ալ հետզհետէ յաջորդ երեք տարիներուն վճարուելիք տուրքերուն դերհաշիւ բռնուի ։

« Թէպէտ մինչև այսօր քանի մը ուղերձներ եկած են Բ. Դուռը յիշեալ գաւառաց բնակիչներէն, որոնք կը խնդրեն կայսերական գանձուն նուէր ընել վերոյիշեալ ստակին կէսը, և մէկ քանի տեղաց բնակիչներն ալ կը խնդրեն որ այն ստակը Գըրըմէն ու Սև ծովուն կողմերէն եկած գաղթականութեանց նպաստ ըլլալու գործածուի, բայց՝ ըստ որում արքունի գանձը այն ստակներն յիշեալ գաւառաց բնակիչներէն իբրև փոխ և յաջորդ տարիներուն տրոցը դերհաշիւ սեպուելու պայմանաւ առած էր, այս պատճառաւ կայսերական կառավարութիւնը չպիտի ընդունի նոյն գումարին շնորհումը ոչ իբրև նուէր արքունի գանձուն և ոչ ուրիշ նպատակի գործածուելու համար ։ և հաստատութեամբ որոշած է տարուէ տարի նոյն փոխ առած գումարը ամբողջ վճարել՝ փոխատուներուն տարեկան տուրքէն վար երթալով ։

« Այս մօտ պատասխաններ գացին այն տեղերը, որոնք վերոյիշեալ ուղերձները ղրկած էին կայսերական կառավարութեան ։ »

Հերսէքէն եկած վերջին հեռագրական լուրերը կը ծանուցանեն թէ երկրին վիճակը լաւնալու վրայ է ։ Գարատաղցիները իրենց դէմ ձեռք առնուած զինուորական հզօր միջոցները տեսնելով՝ իրենց լեռները քաշուեր են ։ որով ապստամբներն ալ անօգնական մնալով՝ կը ցրուին ու ամեն մարդ՝ իր տեղը կը քաշուի ։

Դամասկոսէն ապրիլ 6 թուով կը գրեն թէ վսեմափայլ Ֆուատ փաշան մարտի 29ին հոն հասեր է, և անձամբ քաղաքին ամեն թաղերն աչքէ անցուցեր է, ուր շինութիւնները փութով յառաջ կը տարուին ։

Նորին վսեմութիւնը քրիստոնէից բաշխուելիք հատուցման բաժանումն ալ կարգի դրեր է ։

Քրիստոնէից Պէյրութ գաղթելնին ալ Նորին վսեմութեան Դամասկոս համնելէն ետև դադրեր է, և կը յուսացուի որ նորէն չսկսիր ։

Մոլտօ—Վալաքիայի միութեան խնդիրը նոր քայլափոխ մ՚ալ ըրաւ ։

Յիշեալ երկու գաւառներուն երեսփոխանական խորհրդարանները՝ երկու իշխանութեանց զատ ժողովներ և զատ կառավարութեան պաշտօնեայներ ունենալուն դրութիւնը դժուարաւ գործադրելի և մանաւանդ երկրին կատարեալ անդորրութեանն ու յառաջադիմութեանը արգելք համարելով, որոշեր էին որ Մոլտօ—Վալաքիոյ իշխան Քուզա պէյն այս դրութեան չափաւորուիլը խնդրէ Բ. Դռնէն և դաշնակից տէրութիւններէն ։ Քուզա պէյն ալ խորհրդարաններուն այս խնդիրը յիշատակագրով մը Բ. Դըռան ներկայացուցեր էր ։

Կըսուի թէ Բ. Դուռը Մոլտօ—Վալաքիացւոց ըրած խնդիրն օրինաւոր դատելով՝ ընդուներ, դաշնակից տէրութեանց հետ համաձայնութեամբ հետևեալ շնորհումներն ըրեր է ։

1. Մոլտօ—Վալաքիայի՝ կառավարութեան միութիւն ։

2. Խորհրդարանաց միութիւն ։

3. Ընտրական նոր օրէնք Մոլտօ—Վալաքիոյ կառավարութեան ներկայացուցած հիմնագրին վրայ ։

4. Կեդրոնական յանձնաժողովին և Վճռական ատեանը Պուքրէշ փոխադրել ։

Կայսերական հրամանաւ՝

Պրուսայի կուսակալ Նուրէտտին փաշան Րումէլիի Պէյլէրպէյութեան աստիճան բարձրացաւ ։

Փարիզի Օսմանեան դեսպանատան նախկին առաջին քարտուղար Էսիմ պէյը Թըճարէթի աւետրական ատենին նախագահ անուանեցաւ ։

Քէնան փաշան Սուղուրտի, Նաջիմ փաշան Հաքիարիի, և Շաքիր պէյը Տէնիզլիի գայմագամ անուանեցան ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Նախընթաց թուով ըրած խոստմունքս ահաւասիկ կը կատարենք, ազգային Ժողովոց և Խորհրդոց յայտագիրներուն գլխաւոր և ուշադրութեան արժանի կէտերը մեր արդոյ ընթերցողաց աչքին առջև դնելով ։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Կրօնական ժողովը 1860 օգոստ. 25ին Ընդհանուր ժողովէն ընտրուելէն ետքը, իր դիւանը կազմելով մինչև ներկայ տարւոյս ապրիլ 4ը երեսուն նիստ ըրեր, կրօնականի վերաբերեալ բաւական դատաստաններ տեսեր է ։ 13 մանաւոր և երեք ալ ընդհանուրի վերաբերեալ որոշումներ ըրեր է ։ 2 վարդապետ, 17 քահանայ և 1 սարկաւագ ձեռնադրուելու հրաման տուեր է ։ 3 առաջնորդի, 4 Պատրիարքական փոխանորդի և 6 քարոզչի ընտրութիւն ըրեր է ։

Ահաւասիկ Կրօնական ժողովոյն ըրած որոշմանց ամենէն գլխաւորները, կամ ընդհանուրի վերաբերեալ և հոս նշանակութեան արժանի երևցածները ։

1

Նոր ձեռնադրեալ եպիսկոպոսները Սրբազան Կաթուղիկոսէն արտօնութիւն առած ըլլալով ազատօրէն ձեռնադրութիւն ընել առանց մէկուն հարցունելու, Ժողովին կողմէն հրամանագիր խրկուեցաւ որ այս արտօնութիւնը Կ. Պօլսոյ Պատրիարքական Աթոռոյն իրաւանց դէմ և Ազգային Սահմանադրութեան հակառակ ըլլալով, յիշեալ եպիսկոպոսները կը պարտաւորին ամեն անգամ ձեռնադրութիւն ընելնուն՝ առաջուց կեդրոնական վարչութեան իմաց տալ և հրաման խընդրել ։

2

Կրօնական ժողովը տեսնելով որ առաջնորդները թէ և Ազգային կարևոր խնդիրներ ալ ունենան, կրնան գրութեամբ իմացընել Ազգային կեդրոնական վարչութեան, և նորին միջոցաւ հնարը գտնալ, բայց մէկ մէկ խնդիրներ պատճառ բռնելով կը թողուն անխնամ իրենց յանձնուած հօտը և կուգան ՚ի Պօլիս, և իրենց բացակայութեամբը կը յառաջանան զանազան վնասներ ։ նոյնպէս վարդապետք և քահանայք եկեղեցիները և իրենց ժողովրդոց հոգը անտես ընելով կը դիմեն Պօլիս և կը դեգերին երկար ժամանակ, ուստի պատշաճ դատեց Պատրիարքական շրջաբերականաւ արգիլել թէ՛ առաջնորդաց թէ՛ վարդապետաց և թէ՛ քահանայից առանց ամենակարևոր պատճառի և առանց Ազգային կեդրոնական վարչութենէն հրաման ընդունելու Պօլիս գալը ։

3

Պօլսոյս եկեղեցեաց բոլոր քահանայից բարեկարգ և անբասիր ընթացից մէջ պահելու և քահանայական սուրբ կոչման արժանաւոր հանդիսանալու համար մասնաւոր կոնդակաւ կանոնք հրատարակեցաւ, և բոլոր Աւագերիցանց պատուիրեցաւ զգոյշ և աչալուրջ հսկողութիւն ընել, որ մէկը չզարտուղի այս կանոնադրութենէն ։

4

Կրօնական ժողովը որոշեց որ այսուհետև նոր հաստատեալ առաջնորդները մինչև երեք տարի անբամբաս իրենց վիճակը մնան, և յետոյ ժողովուրդները խնդրեն անոնց եպիսկոպոս ըլլալը նէ, յայնժամ վկայագիրը տրուի ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Քաղաքական ժողովին առաջին սահմանադրական շրջանը անցեալ Սեպտեմբերի 14էն սկսած ըլլալով՝ վեցուկէս ամիսի չափ տևած է, և այսչափ միջոցի մէջ 30ի չափ նիստ ըրած է ։

„ Ընդհանուր ժողովոյ ներկայացուցած յայտագրին մէջ՝ չյիշեր այն տեղական մասնաւոր գործերը՝ որոց տնօրէնութիւնները կա՛մ ինքը ուղղակի, կա՛մ յատուկ յանձնաժողովներու ձեռօք ըրած է, և կամ Տեսուչ և Թաղական խորհուրդներուն յանձնած է ։

Նմանապէս՝ քանի մը կարևորագունից բացառութեամբ՝ չյիշատակեր գաւառական ազգայնոց վերաբերեալ հարկաւոր գործերը և հինգ վեց եկեղեցեաց շինութիւնները կամ նորոգութիւնները, որոց համար կայսերական պաշտօնէից, Կուսակալաց, Առաջնորդաց և այլոց հետ ընդարձակ թղթակցութիւն ըրած է Պատրիարքարանը ։ Այս մասին մանրամասն տեղեկութիւն ստանալ ուզողները կը հրաւիրէ իր ատենագրութեանց տումարն աչքէ անցունելու որ ազգային դիւանատան մէջ բաց դրուած է ։ Ուստի իր յայտագրին մէջ կը յիշատակէ միայն այն խնդիրները՝ որոնք Ազգին ընդհանրութեան ուղղակի կամ անուղղակի վերաբերութիւն ունին ։ Մենք ալ անոնց մէջէն առաւել կարևորութեամբ ուշադրութեան արժանի երևցածները կը քաղենք որ ասոնք են ։

1

Քաղաքական ժողովս տեղեկացած ըլլալով, որ ազգային Հիւանդանոցը Զանաքգալէի մօտ Այվալըգ չիֆթլիք մը ունի, որուն արդիւնքը քանի մի տարիներէ հետէ Հիւանդանոց չի հասնիր, այն տեղացի անձ մը դտնելով, Տնտեսական խորհրդոյ ձեռամբ անոր վարձու տուաւ յիշեալ Ազգային կալուածին երկու տարուան վայելումը, այն պայմանաւ՝ որ բոլոր մշակութեան եւ դարմանի ծախքը վարձողին վրայ ըլլալով, տարին իննական հօխանոց քառասուն աման ձէթ տայ Հիւանդանոցին, եւ անցեալ տարիներուն արդեանց ի՛նչ ըլլալն ալ քննելով Ազգային վարչութեան իմացնէ ։

2

Քաղաքական ժողովս՝ Ընդհանուր ժողովոյ Նոյեմբերի 4 ին տուած որոշմանը համաձայն՝ Երուսաղէմի Պատրիարքին գրեց

600,000 ղուրուշի փոխառութեան խնդիրը։ ԺԶ. երորդ նիստին, որ է 30 դեկտեմբեր, պատասխան տուաւ, որով յիշեալ գումարը պակսեցնել եւ մինչեւ Զատիկ սպասել կը խնդրէր Պատրիարքը։ Չեռեւեալ նիստին, 4 յունվար, կրկին պատասխաններ առնուեցաւ նոյն մտօք, ձեռամբ Սէր-Վիչէն Էֆէնտիի, որ այս առթիւ ժողովոյս նկարագրեց Երուսաղէմայ վարչութեան եւ միաբանութեան վիճակը 'ի տխրութիւն լսողաց։ Մինչդեռ Քաղաքական ժողովս կը պատրաստուէր Պատրիարքին հասկցնելու որ ինքը չունի իշխանութիւն Ընդհանուր ժողովոյն որոշումը փոխելու, ԺԸ. երորդ նիստին, որ է 11 յունվար, անոր յանկարծամահ ըլլալը լսեց։ Նոյն օրը՝ հարկաւոր դատեց Նշանաւոր Արք եպիսկոպոս մը, իբր առժամանակեայ նախագահ, խրկել յԵրուսաղէմ, երկու աշխարհական քննիչի հետ։

Չեռեւեալ նիստին, 13 յունվար, Սէր-Վիչէն Էֆէնտիին բրած Երուսաղէմայ նկարագրութիւնը նորէն միտք բերելով, ժողովը երկու օր առաջ տուած որոշումը հաստատեց, ու յիշեալ Աթոռոյն Վարչութեան եւ Միաբանութեան համար կանոնագրութեան հիմնագիր մը եւ Երուսաղէմ խրկուելիք քննիչներուն համար հրահանգներ պատրաստելու յանձնաժողով մը կազմեց։ Չեռեւեալ երկու նիստերուն Կրօնական ժողովոյ հետ քննեց պատրաստուած կանոնագրութիւնը, եւ Յանձնաժողովին մէջ՝ հաւասար թուով Եկեղեցականներ ալ նշանակել տուաւ։ փետրվար 3ին՝ ուղղակի գիրեր առաւ միաբանութենէն Պատրիարքի մեռնելուն ու Աւագ լուսարարին Պատրիարք ընտրուելուն վրայ։ փետրվար 10 ին՝ նոր գիր առաւ, որով Միաբանութիւնը՝ Աւագ լուսարարին ալ մահը կը ծանուցանէր, [illegible], եւ Կեդրոնական վարչութեան կը թողուր միաբաններէն մէկը իրենց Պատրիարք ընտրել։ Ժողովը՝ Պատրիարքի ընտրութիւնը՝ Սահմանադրութեան համաձայն ընելու համար՝ ետ ձգելով, նոյն նիստին՝ խառն ժողովով որոշեց նորէն Երուսաղէմ իբր առժամանակեայ նախագահ խրկել նշանաւոր Եպիսկոպոս մը, որուն ընտրութեանը համար Ընդհանուր ժողով մը հրաւիրել հարկ եղաւ։ փետրվար 17 ին՝ խառն ժողովը ստորագրեց պատրաստուած կանոնագրութիւնը, զոր Ընդհանուր ժողովը նոյն օրը հաստատեց։ փետրվար 24 ին եւ մարտի 3 ին երկու նիստերուն մէջ՝ Քաղաքական ժողովս Ընդհանուր ժողովոյ դիւանին նամակը կարդաց, որ կը հրաւիրէր զինքը պէտք եղած ապահովութեան միջոցներն անմիջապէս 'ի գործ դնելու, որպէս զի հաստատուած կանոնագրութիւնը կէտ առ կէտ գործադրուի միաբանութեան մէջ, յիշեցնելով միանգամայն թէ այս մասին ժողովս պատասխանատու է առ Ազգն, եւ թէ 'ի հակառակ ելս, Ազգային երեսփոխանութիւնը բողոքելու իրաւունք կունենայ։ Քաղաքական ժողովս՝ իւր Մարտի 3ի նիստին յայտնեց, որ այս ծանր խնդրոյս վրայ իր լին նիստերուն մէջ երկար խորհրդածութիւններով բրած որոշումը (որ միակ ապահովութիւն էր փափաքուած բարեկարգութեանց) Ընդհանուր ժողովոյ կողմէն չընդունուելէն ետեւ՝ այնպիսի պատասխանատուութեան ներքեւ չի կրնար իյնալ. քանզի իրեն ուրիշ միջոց չէր մնացած, քան թէ հաստատեալ կանոնագրութիւնը տպել տալով վաւերացեալ օրինակները յատուկ պատրիարքական նամակաւ խրկել առ միաբանութիւնն Երուսաղէմի՝ միայն Աստուծոյ եւ խղճի յանձն առնելով գործադրութեան հոգը՝ 'ի փառս եւ յօգուտ Ազգին։

Մնացեալը հետեւեալ թուով

Ազգային Քաղաքական ժողովն ուրբաթ օրը եւ երէկ իր նորընտիր անդամոցը հետ գումարուելով, Ազգային Սահմանադրութեան համեմատ՝ Տեսուչ խորհուրդներուն կիսով ընտրութիւնը կատարեց գաղտնի քուէարկութեամբ։

Ահաւասիկ նորընտիր խորհրդականաց անուանքը։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆԻ

Աղաթոն Մկրտիչ աղա	Քուէ	7
Ոսկան Յակոբ աղա	"	7
Իւթիւճեան Կարապետ	"	6
Վահանեան Օհան էֆէնտի	"	6
Մալէզեան Յովսէփ աղա	"	6

Մնացեալ անդամք

Ռուսինեան Նահապետ աղա
Բարունակ պէյ
Օտեան Իշխան աղա
Այվատեան Մաթէոս աղա
Միքայէլեան Սիմօն աղա

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆԻ

Գէօրէկճեան Սահակ աղա	Քուէ	9
Ալթուն էֆէնտի	"	7
Արմիեան Գէորգ աղա	"	6

Մնացեալ անդամք

Երկանեան Գրիգոր աղա
Թիւյսիւզեան Գրիգոր աղա

ԵԼՄՏԱԿԱՆԻ

Տատեան Ներսէս էֆէնտի	Քուէ	8
Պուռունսուզեան Յակոբ աղա	"	7
Հովուեան Յովհաննէս աղա	"	7
Ալթունեան Համբարձում աղա	"	5
Խիւմիւշկէրտանեան Ռուբէն աղա	"	4

Մնացեալ անդամք

Մօսիկեան Յակոբ աղա
Տամտա Յակոբ աղա
Զրաճեան Սարգիս աղա
Սարրաֆեան Վարդան աղա
Մուրատեան Մ. Մաղաք աղա

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆԻ

Մոմճեան Միքայէլ աղա	Քուէ	8
Գիւսակ Թորոս պէյ	"	6
Տէմիրճիպաշեան Ենովք աղա	"	6
Եազմաճեան Աւետիս աղա	"	5
Գարայեան Յակոբ աղա	"	4

Մնացեալ անդամք

Աշնանեան Պօղոս աղա
Փանոսեան Գէորգ աղա
Տ. Պօղոսեան Գալուստ աղա
Զօլաքեան Մանուկ աղա
Կոստանդեան Գալուստ աղա։

Ազգային Ելմտական խորհրդոյ մեծապատիւ ատենապետը հետեւեալ բերկրաւոր նամակը խրկած է մեզ լրագրոյս մէջ հրատարակելու։

Մեծարոյ խմբագիր.

Ելմտական խորհուրդը այսօր վերջին անգամ ժողովի գումարուելուն՝ Ս. Վիչէնեան ստորագրութեամբ նամակ մը ընկալաւ, որ Ազգիս արդի վիճակին եւ պարագայից նկատմամբ մեծ նշանակութիւն ունի. ուստի նամակին հետ եկած ծրարը շնորհակալութեամբ ընդունելով, պատշաճ տեսաւ նամակը հրատարակել յօրինակ ամենեցուն։

Խնդրելով որ ձեր պատուական լրագրոյն առաջիկայ թուոյն մէջ այս նամակիս տեղի շնորհէք, Մնամ, եւայլն։

Կ. Պօլիս 14 ապրիլ 1861 — Ն. Ծ. Ս. Ալաճեան.

Ահաւասիկ յիշեալ նամակին օրինակը։

Առ Ատենապետ Ելմտական խորհրդոյ. Մեծապատիւ Տէր.

Մինչեւ հիմա իբրեւ ազգային տուրք հինգ հարիւր ղուրուշ կուտայի. Ելմտական խորհուրդին կողմանէ այս տարի տալութեան հրաւէր մը չեկաւ ինծի, բայց գիտնալով որ ամեն մարդ հիմակուց ըրեն պարտաւորեալ տարեկան տուրքը եթէ տալու չըլլայ, Ազգային ելմտական ընթացքը պիտի խանգարի, ուստի կը փութամ ծրարեալ ձեզի ուղարկել սովորական հինգ հարիւր ղուրուշ տուրքս։

Մնամ մեծապատուութեանդ

14/26 ապրիլ 1861 — Խ. Ծ. Ս. Վիչէնեան։

Իւսկիւտարի Սէլամսըզ թաղին դպրոցը՝ ինչպէս շատերուն յայտնի է, անկէց 12 տարի առաջ դիպուածով մէջէն բռնկեր հրոյ ճարակ եղեր էր։ Այն ժամանակը թաղին ժողովուրդը այրած դպրոցը շինելու կարող չըլլալով՝ եկեղեցւոյն մօտ նեղ ու տձեւ տուն մը դպրոց ըրեր իրենց զաւկըներն հոն կը կրթացընէին։ Ընթերցողը կրնայ երեւակայել այս կերպ դպրոցի մը վիճակը, որ աւելի բանտ կամ տանջանարան մ'էր տղայոց համար քան թէ վարժարան։

Այս դժբաղդ վիճակին ականատես ըլլալով նախկին պատրիարք ամենապատիւ Տ. Յակոբ Սրբազան հայրը, որ՝ ինչպէս յայտնի է՝ Պատրիարքութենէ հրաժարելէն 'ի վեր յիշեալ թաղը իւր տունը քաշուած է, 'ի գութ կը շարժի, թաղին բնակչաց երեւելիները կը կանչէ, կը յորդորէ, կը քաջալերէ, եւ վերջապէս անցեալ տարի ձեռք կը զարնէ երկու քարուկիր դպրոց կառուցանելու արու եւ էգ աղայոց համար։

Այնպիսի ժամանակ մը՝ որ առեւտրական ու դրամական ընդհանուր նեղութիւն մը մայրաքաղաքիս վրայ տիրեր՝ ժողովուրդն իր առօրեական անհրաժեշտ ապրուստը հայթայթելու դժուարութիւն կը քաշէ, անձնանուէր Սրբազանը վստահութեամբ Աստուծոյ ծանուցեալ առատասրտութեանը կը դիմէ եւ չսխալիր։ Չկայ Հայ մը որ տեսաւ պատկառելի սրբանուէր ծերունւոյն անխոնջ ջանքը այսպիսի աստուածահաճոյ գործի մը յաջողութեան համար, եւ ձեռնտուութիւնը զլացաւ անոր։ Դպրոցները շինուեցան՝ իրենց նմանը մայրաքաղաքիս մէջ չունենալու կերպով, եւ ծախքը՝ որ 700 հազար ղուրուշի հասաւ՝ այսօրուան օրս ամբողջ վճարուած է։

Այսպիսի նշանաւոր արդիւնք մը՝ այս օրերուս մէջ՝ ստուգիւ մեծագործութիւն կը համարուի. մեծագործութիւն մը՝ որ ազգիս առատաձեռնութեանը պատիւ կը բերէ, բայց Յակոբ Սրբազանին անունն ալ կանմահացընէ. վասն զի առանց անոր անձնանուէր ջանից անհնար էր այս մեծ գործին այսպէս յաջողութեամբ գլուխ ելլելը։ Ուստի փառք իրեն։

Ծերունի Սրբազանը դպրոցներուն շինութիւնն այսպէս յաջողութեամբ գլուխ հանելէ ետեւ՝ հիմա ալ անոնց յարատեւ պայծառութիւնը ապահովցընելու այսինքն հաստատուն եկամուտ պատրաստելու կաշխատի։ Այս նպատակաւ Նորին Սրբազնութիւնը ապրիլ 9ին կիրակի օրը Սէլամսըզի սուրբ Խաչ եկեղեցին ժողով գումարելով, իմացուց որ իր սեփական դրքէն 210 հազար ղուրուշ կտակաւ նոյն դպրոցներուն կը թողու. եւ պատշաճ ազդու խօսքերով յորդորեց ժողովուրդը որ կտակ անունով տուրք մը սահմանեն, եւ իւրաքանչիւր ոք իւր կարողութեան չափովը մէկ մէկ գումար կտակ ընելով դպրոցներուն, կամ այն գումարը կանխիկ վճարեն, կամ պարտամուրհակ տալով՝ ամէն ամիս 100ին 1 (քէսէն 5 ղուրուշէն) շահ վճարեն, եւ մայրն ալ կամ իրենց կենդանութեանը վճարեն, կամ իրենց զաւակներն ու ժառանգները նոյն պարտքը վրանին առնուն։

Այս գործերուն եւ միանգամայն դպրոցներուն հոգատարութիւն ընելու համար՝ ծերունի Սրբազանը Թաղական խորհրդին հետ խորհրդակցելով՝ ութ բարեպաշտ եւ ջանասէր անձինք առաջարկեց, որոնք Թաղական խորհրդին օգնական անուանելով, անոր վերատեսչութեանը ներքեւ դպրոցներուն հոգաբարձութեանը եւ վերոյիշեալ կտակի տուրքերուն հաւաքմանը պիտի զբաղին։

Սրբազանին այս առաջարկած տնօրէնութիւնները շնորհակալութեամբ ընդունուելով՝ անմիջապէս գործադրութեան դրուեցան, եւ կը լսենք որ թաղին բնակիչներէն շատերը ազգասիրաբար պատրաստուած են իրենց ստացուածքէն մաս մը դպրոցներուն բաժին հանելու եւ վերոյիշեալ տնօրէնութեան համաձայն կտակագրելու։ Ոմանք ալ արդէն ըրեր լմնցուցեր են այս գործը։

Աստիկով, ազգասէր Սրբազանին երկրորդ բաղձանքն ալ յաջողութեամբ կատարում գտնելու վրայ է։

Այսպէս անխոնջ փութով եւ անձնանուիրութեամբ բարձրաստիճան ծերունի եկեղեցական մը գիտութեան տաճարներ կառուցանելու եւ անոնց յարատեւ պայծառութիւնն ապահովցընելու աշխատած ժամանակը, անդին ուրիշ բարձրաստիճան եկեղեցական մ'ալ՝ ցաւօք սրտի կիմանանք՝ դպրոց գոցելու ելած է . . . . . Այս երկրորդ եկեղեցականը Թէքիրտաղի առաջնորդ Գեր. Թադէոս Արքեպիսկոպոսն է։

Կէլիպօլուի քաղաքը որ Թէքիրտաղի առաջնորդութեան թեմն է, կանոնաւոր դպրոց եւ ուսումնական վարժապետ մը չունենալով, անկէց երկու տարի առաջ տեղւոյն Հայ ժողովուրդը քանի մը Պօլեցի ազգասէր հայազգիներու յորդորանօք Կ. Պօլէն ուսումնական եւ տաճկերէնագէտ վարժապետ մը կը տանին ու դպրոցնին կը բարեկարգեն։ Այն ժամանակէն 'ի վեր շարունակելով, ժողովրդեան մանկունքը՝ որ առաջ հայերէն խօսիլ անգամ չէին գիտեր, (Կէլիպօլուի Հայ բնակիչներն իրենց ազգային լեզուն կորուսած են եւ Թուրքերէն կը խօսին), հայերէն լեզուի, քերականութեան եւ տաճկերէն գրագիտութեան մէջ բաւական կը յառաջանան յուրախութիւն իրենց ծնողացը։ Բայց քանի մը ուսումնատեաց եւ խռովայոյզ անձինք՝ տղէտ ու խաւարասէր քահանայի մը առաջնորդութեամբ չէին եւ անհիմն պատճառանքներով կը ջանան դպրոցին բարեկարգութիւնը խանգարելու։ Ժողովուրդը կը բողոքէ առաջնորդին անոնց դէմ. ան ալ քանի մը անգամ յորդորանաց նամակներ կը գրէ խռովարարներուն, եւ վերջապէս տեսնելով որ նոյն ընթացքը շարունակելէ չեն դադրիր, դադրեցընելու դիւրին միջոց մը կը գտնէ. այն է՝ վարժապետը ճամբել եւ դպրոցը գոցել։ Առաջնորդին այս հրամանը պարունակող նամակը՝ հետեւեալ ուշադրութեան արժանի խօսքերը կընէ՝ որ իրեն ապիկարութեանն ու անհոգութեանը յայտնի վկայութիւններ են. « Ան ատեպսիզներուն Աստուած շնորհք տայ, եւ Աստուած հախերնէն գայ. վարժապետին ալ մեղք է; հիսապը տեսէք ու ղըկեցէք. շատ ուրախ եմ որ վարժապետին վրայ ուրիշ աղա մը չեն գտներ կոր։ »

Աքանչելի՛ միջոց ժողովուրդ կառավարելու եւ բարեկարգութիւն ընելու. Այսպիսի առաջնորդի մը կառավարութեանը յանձնուած ժողովրդեան մը մէջ կրօնափոխութիւնն օրէ օր յառաջդիմելուն վրայ պէտք չէ զարմանալ. վասն զի առաջնորդն իր հանգստութիւնը չաւրելու համար, անիրաւ ու խռովարար անձանց հետ այսպէս իրաւախոհ կըլլայ, եւ ժողովրդեան բարոյական ու նիւթական օգուտները վատ եւ դատապարտելի կիրքերու կը զոհէ։ Աստր համար է, որ այս օրերս պատահած ուրիշ ծանր դէպքի մը մէջ ալ իր անհրաժեշտ պարտաւորութիւնը չկատարելով, բարձրագոյն տեղերէ գանգատներ յարուցած է իրեն դէմ, որոնցմէ կերեւի թէ յիշեալ առաջնորդին Թէքիրտաղ մնալն այսուհետեւ անհնար պիտի ըլլայ . . . .

Կը լսենք թէ Կէլիպօլուի հայ բնակիչներն ալ իրենց դպրոցին խանգարուելուն եւ երկու տարիէ 'ի վեր եղած ծախքերն ու տղայոց աշխատութիւնները պարապ երթալուն համար բողոքոյ գիրեր ղրկած են Կ. Պօլսոյ կեդրոնական վարչութեան։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դանուբի կողմերէն հեռագրով լուր կուտան թէ անցեալ շաբթու առատ ձիւն եկեր է այն կողմերը։

— Հռոմէական կրօնքն ընդունող Պուլղարներուն Յոսիփ Սօքօլսքի անուն մէկ վարդապետը Հռոմ երթալով, Պուլղարներուն Պատրիարք ձեռնադրուեցաւ եւ շաբաթ օրը մայրաքաղաքս հասնելով, Հռոմէադաւան Պուլղարներուն կրօնական առաջնորդութիւնը վարել սկսաւ։

— Կայսերական հրամանաւ բացուելիք առեւտրական դպրոցին աշակերտ ըլլալու փափաքող պատանեաց կը ծանուցուի, որ բաց 'ի ուրբաթ եւ կիրակի օրերէն՝ ուրիշ ամէն օր առեւտրական գործոց պաշտօնատունը՝ Միւհիւրտարի սենեակը երթան ու հոն բացուած տումարին մէջ անուն-

նըն գրել տան ։

— Ամերիկայի Միացեալ — Նահանգաց Կ. Պօլսոյ դեսպան Ռէխըըմս դըռդապետին երկամեայ պաշտօնը լրացած ըլլալով, անոր տեղը Պ. Ճէյմս Վ. ալթօրն Ռէճ Կ. Պօլսոյ դեսպան անուանեցաւ ։

— Անցեալ շաբթու տեսչութիւնը թագամթըւ տուներ կոխելով Պէյօղլուի մէջ, խել մը գողեր, մարդասպաններ և դրամանենգներ բռնեց ։ Այս ձերբակալութիւնները տեսչութեան դուռը բանտարկեալ քանի մը չարագործներու խոստովանութեանցը արդիւնքն են ։

— Ցանկարծամահի դէպքերուն քանի մը ամսէ 'ի վեր մայրաքաղաքիս մէջ յաճախելը նախընթաց թիւերով ծանուցած ենք ։

Անցեալ շաբթու Եէտիգուլէի դուրսը հայազգի մը պարտէզի մը մէջ պտըտած ժամանակը ինկաւ մեռաւ ։

Անցեալ կիրակի օրը Պուլղար մը Պահարիէ պտըտած ժամանակը ինկաւ մեռաւ ։

Քանի մը օր առաջ ալ Տաճիկ մը Պայրամի այցելութեան պտըտելով, իր մէկ բարեկամին դուռը զարկած ժամանակը ինկաւ մեռաւ ։

— Անգղիական Բէրվէն անուն Քօթրան անցեալ երկուշաբթի օրուան փոթորիկին ժամանակը Մարմարայի բացերը գտնուելով, և իր կողմնացոյցը ծովը տանելով, հովին առջևը ինկեր, մինչև Փաշա Լիմանիի առջևը քշուեր է ։ Հոն երկու երկաթ նետեր է կենալու համար, բայց հովին բռնութենէն շղթաները խըզեր, և նաւը ծովեզերքի քարերուն զարնուելով խորտակեր է ։ Մէջը գտնուած 29 ծովային զինուորներէն երկուքը միայն կրցեր են ազատիլ ։

— Լոյտի աւստրիական շոգենաւուց ընկերութիւնը ամսոյս սկիզբէն 'ի վեր յատուկ շոգենաւ բանեցընել սկսաւ մայրաքաղաքէս Քիւսթէնճէ ։

Այս նոր ճամբով, և Քիւսթէնճէէն Դանուբ բռնող երկաթուղին միջոցաւ մայրաքաղաքէս Վիեննա 4 1/2 օր և Փարիզ 6 օր պիտի քշէ, ուղղակի երթալով ։

Ըրդէն ճանապարհորդներու փոխադրութիւնն սկսած է այս ճամբով ։ Նամակաց փոխադրութիւնն ալ քանի մը օրէն պիտի սկսի ։

Մարսիլիայի Գաղղիական շոգենաւներուն ընկերութիւնը՝ այս նոր ճամբուն իրենին վրայ ունեցած առաւելութիւնը և հետևաբար 'ի վնաս իր շահուն սատանալիք կարևորութիւնը տեսնելով, որոշեր է Մարսիլիայի շոգենաւներուն ճամբան կարճեցընել ։ Այս նպատակաւ, յիշեալ շոգենաւներն այսուհետև Աթէնք չպիտի հանդիպին եղեր, որով երկայն պտոյտ մը ընելէ պիտի ազատին ։ Իզմիր և Մալթա հանդիպած ժամանակնին ալ երկար չպիտի սպասեն եղեր ։ Ասանկով երկու օրի մօտ ժամանակ վաստըկելով այժմեան ճամբուն վրայ, յիշեալ շոգենաւները վեց օրէն Մարսիլիա պիտի կրնան հասնիլ ։

— Քանի մը ուսումնասէր անձինք կը խնդրեն զեկուցանել ազգային Օրացոյցին յարգոյ տպագրիչներուն, որ Օրացոյցին վերջը « Ժամանակագրութիւնք երևելի անցից ինչ աշխարհի » մակագրեալ ցուցակին մէջ քանի մը ամենակարևոր և մարդկային հանճարոյն պարծանք եղող կենցաղօգուտ գիւտեր անյիշատակ մնացած են, ինչպէս են պատուաստը, լուսանկարը ելեքտրական հեռագիրը, երկաթուղին և այլն, և անոնց փոխարէն կը յիշատակուին աննշան դէպքեր կամ իրողութիւններ, ինչպէս են Կ. Պօլսոյ մեծ շարժը՝ որմէ շատ մեծերը պատահած են աշխարհի մէջ, Ունգաբանի և Իրատէի փայտէ կամուրջներուն շինութիւնը, Իզմիրի Արշալոյս լրագրին հրատարակութիւնը և այլն, որոնք աշխարհի երևելի անցքեր ըլլալէ այնչափ հեռու են, որչափ Իրատիէի փայտաշէն կամուրջը Իսլամտան Անգղիոյ հետ միացընող սքանչելարուեստ և հսկայագործ երկաթեայ կամուրջէն, կամ տասն և հինգ օրն անգամ մը քանի մը հարիւր թերթ հրատարակուող խեղճ լրագիր մը՝ օրը 50—60 հազար թերթ հրատարակուող Լոնտրայի հսկայ Թայմզէն ։

— Պէռլինի մէջ (Բրուսիոյ մայրաքաղաքը) այս օրերս մկները խիստ շատցած և ընդհանուր գանգատի առիթ եղած ըլլալով, տեսչութեան պաշտօնեան բոլոր ոստիկաններուն պատուէր գրեց որ այս նորատեսիլ հարուածին վրայ իրեն տեղեկագիր տան ։ Ասոնց ալ աւելի թաղերու ոստիկաններէն տրուած տեղեկագիրները դառնագին գանգատներ կընեն մկներուն կարգէ դուրս բազմութեանը վրայ, որոնք գետնին տակերը պարպեր և ջրանցքները խանգարեր են, և շատ փողոցներու մէջ ցորեկ ժամանակ խումբ խումբ եղած համարձակ կը պտըտին եղեր ։

— Եւրոպայի մէջ շինուած նոր վիճակագրութենէ մը կիմանանք թէ աշխարհի մէջ տակաւին 7144 ճիզուիթ կայ, որոց 2939 կարգաւոր են, 2159 դպրոցական և 2046ը օգնական ։

1847 ին, ճիզուիթներուն թիւը 1752ի իջեր էր, բայց անկէց ետքը նորէն հետզհետէ աւելնալով, 14 տարուան մէջ այսչափ շատցեր է ։

Ասոնց 2181ը Գաղղիացի են, 531ը Պէլճիքացի, 250ը Հոլանտացի, 680ը Սպանիացի, 455ը Աւստրիացի, 527ը Գերմանացի, 379ը Անգղիացի, 444ը Ամերիկացի և 1749ը Իտալացի ։

Իտալիայի վերջին յեղափոխութեան ժամանակը՝ ճիզուիթները վռնտուեցան Բիէմօնթէէն, Լոմպարտիայէն, Նաբօլիէն, Սիկիլիայէն, և Հռոմի տէրութեան լուծը թօթափող երկիրներէն, և հիմա ընդամենը 5—600 ճիզուիթ մնացած է Իտալիոյ մէջ, անոնք ալ Հռոմի և շրջակայ մէկ քանի քաղաքներուն մէջ ։

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

ՌԱԹ Է ՍԻՌՕ ՏԸ ՊԷՌԹԷ

ԱԼԱ ՔՕՏԷՆ

Գաղղիոյ համալսարանին եւ կայսերական բժշկական ճեմարանին անդամ, Քօլէժ տը Ֆրանսի ու փարիզի բժշկական ճեմարանին դասատու, եւ փարիզի հիւանդանոցներուն բժիշկ Պ. Պ. Մանժէնի, Պառսյիէ տ'Ամիան, Վիլեամ կուէկօռի, Մարդէն Սօլօն, Ապան, Վիկլա, Տիւմօն, եւ այլն քիմիական փորձերով հաստատած են, որ Պէռթէի շինած վերոյիշեալ Բաքը (ղանդուած) եւ Սիրօ (շուռուպ) ամենէն սաստիկ եւ աղէկ դեղերն են ամեն ջղային ցաւերու, եւ սքանչելի արագութեամբ մը կը հանդարտեցընեն հարբուխէ, թոքատապից բորբոքմանէ եւ թոքախտէ յառաջ եկած բոլոր հազերը ։

Վերոյիշեալ երևելի բժիշկներուն կարծիքը' որ մանրամասնաբար եւ յատկապէս տըպուած է ամեն տուփերուն ու շիշերուն հետ գրուած տեղեկութեան թուղթերուն մէջ' այս դեղերուն կարգէ դուրս ազդուութեանը լաւագոյն երաշխաւորութիւնն են ։

Այս դեղերը կը գտնուին Գաղղիոյ եւ օտար երկիրներու բոլոր դեղարաններուն մէջ

Մեծ քանակութեամբ առնել ուզողը սկտաքէ գրէ փարիզ Սէնթ—Քռուա—տը—Պըըթօնըրի փողոցը թիւ 27՝ Մօսիւ Մօնիէի վաճառատունը ։

Իսկ Կ. Պօլսոյ մէջ կը գտնուի Օթոնիի դեղարանը՝ եւ Տաճկաստանի գլխաւոր դեղավաճառներուն քով ։

ՁԿԱՆ ԻՒՂ

Մաքուր եւ անուշահամ

Գաղղիացի Տօքթօր Օթիէ բժիշկին և Շէվրիէ դեղագործին պատրաստած որուն մէջ ձուկի հոտ և համ ամենևին չկայ ։

Կը գտնուի Պէյօղլու Տէլլա Սուտայի դեղարանը ։

Աս լրագիրը շաբաթը անգամ մը կելլէ չորեքշաբթի օրերը: Ով որ կուզէ կրնայ ստորագրուիլ, Կ. Պօլիս՝ Չինիլի խանը լրագրոյս գրասենեակը: Իսկ դուրսերը հոգաբարձուներն են՝

ԻԶՄԻՐ. Յովհաննէս աղա Մազմանեան:
ԵԳԻՊՏՈՍ. Շաւարշ աղա Ալփիարեան.
ԱՆՏՐԻԱՆՈՒՊՈԼԻՍ. Մահտեսի Սուքիաս աղա Պալուստեան:
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Պօղոս աղա Կիւրճեան:
ԹՈՒՔԱԹ. Մահտեսի Յակոբ աղա Աղլաղանեան:
ԿԱՐԻՆ. Կարապետ պատուելի Զաքարեան:
ՊՐՈՒՍԱ. Կարապետ աղա Էսկիշէհիրլիեան:
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Պ. Տ. Մուրատեան:
ԹԷՔԻՐՏԱՂ. Պ. Գրիգոր Մալղարացեան:
ՎԱՆ. Պ. Մկրտիչ Տ. Ատոմեան:
ԽԱՐԲԵՐԴ. Պ. Գէորգ Ճաճարեան:
ԵՐԶՆԿԱ. Մ Դանիէլեան Խազանճեան:
ԱՏԱՓԱԶԱՐ. Մահտեսի Յակոբ աղա Տ. Գրիգորեան:

Ուրիշ քաղաքներէ ստորագրուիլ ուզողները՝ այս տեղերէն մէկուն հետ կրնան բըրակցիլ:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԴՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԹՂԹԱԴՐԱՄՈՎ

19 ԱՊՐԻԼ

	Չորեքշաբթի 12	Եշ. 13	Ուր. 14	Շաբ. 15	Բշ. 17	Գշ. 18
	Ղուրուշ	Ղրշ.	Ղրշ.	Ղրշ.	Ղրշ.	Ղրշ.
Օսմանեան լիրա Մէճիտիէ	165-8	166-20	166-10	165-30	167-10	167-30
« 20նոց Արծաթ	51-30	52	52	51-30	52-20	52-25
Խազնէ Թահվիլի	55-5	55-10	55-30	55-30	55-20	55-20
Էսհամը ճէտիտէ	45-20	47-30	48-10	48	48-10	48
Անգղիական լիրա	180-30	185-20	185-20	189	185	185
Գաղղիոյ 20 ֆրանքնոց ոսկի	145-30	148	148	148	149	148
« 5 ֆրանքնոց արծաթ	55-20	56-10	56-10	56-10	57-10	57
Ռուսի բօլ իմբէռիալ	146-30	150-10	150-10	150-10	151	151-20
Գարպովանց	26-35	27-20	27-20	27-20	28	28
Սոփօրին	248	252	252	252	250	252
Աւստրիոյ գըրըշից	83-20	85	85	85	84-20	86
Հինգնոց քաննոց. հազարին	450	475	475	480	500	500

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ (ԳԱՄՊԻՕ) ԳԻՆԵՐԸ ԹՂԹԱԴՐԱՄՈՎ ԱՌԱՆՑ ՍՔՕՆԹՕՅԻ

19 ԱՊՐԻԼ

Լօնտրա 31 օր պայմանաժամ	
« 3 ամիս	«
Փարիզ	«
Մարսիլեա	«
Վիէննա	«
Թրիէստ	«
Լիվօռնօ	«
Ճէնօվա Լ. Ն.	«

ԻՑԿ ՄԷՃԻՏԻԷԻ ՀԵՏ

Լօնտրա	
Մարսիլեա	

ԱՐՄՏԻՔ

Կ. ՊՕԼԻՍ 19 ԱՊՐԻԼ

Ցորեն Ռումէլիի	38—40
« Խամայիլի	42—44
« Կալացի	44—46
« Թայղան	00—00
« Իպրայիլ կակուղ	33—36
« Ռումէլիի կակուղ	35—37
Եգիպտացորեն Կալացի	00—00
Գարի Ռումէլի	16—17

Վաճառանոցիս մէջ կայ ընդ ամենը 220000 Գիլէ ցորեն եւ 20000 գիլէ գարի ։

ՄԵՏԱՔՍ (ԻՓԷՔ)

Տէմիրտէշ ընտիր տակ.		«	
«	1	«	420—425
«	2	«	390—415
«	3	«	
Սէլէ Պրուսա ընտիր տակ.		«	
	1.		340—380
	2.		330—360
	3.		
Մէշտուտ	1.		350—370
	2.		325—340
	3.		
Ֆիլաթիւռ 10—12 եւ 11—12			440—470
Գօզա Պրուսա չոր			165—225
Կէմլէքեւ Մահալըճ			200—240

ԶԱՆԱԶԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

Գխտոր (Մազը) սեւ	16-20 17
կանանչ եւ ճերմակ	9—10
Գնդին հատիկ (ճէհրի) Էնկիւրիւ	5—6
Բուրդ Գըըըմ կէս լուաց. Քնդ.	150—160
չի լուացուած	130—145
Տաճկաստանի	320—
Թիֆթիք Էնկիւրի	38-10 39
Մահմուդիէ	
Աֆիօն Գարա Հիսար	230—235
Քիթրէ	32—36
Տերեւ	30—32
Խէժ Արաբիոյ (Զամք արապի)	
Պղինձ (Պագըր). Թօքաթ	21—22
Կիւմիւշ-խանէ	22—23
Մեղրամոմ դեղին Տրապիզոն	30—31
Անատօլու	27—28
Սուսամ Ռումէլիի Քիլ.	
Կտաւատի հունտ (Քէթէն թոխ.) Ռում.	
Անատօլու	
Զէթ (Զէյթին եաղը) Այվալըգ Հօխայ	— —
Կիրիտ	— —
Բամբակ Գըըք-Աղաճ եւ Գասապա Կնդ.	
Ատր. Կիպրոս. Ատանա	
Կաղին (Ֆնտըգ) Տրապիզոն	110—105
Ռումէլի	130—135
Բրինձ Եգիպտոս Ըէշիտ Հեղ.	4-10 4-10
Տամիէթ	4-20— 4
Աճառ (Սապօն) Գանտիա	— —
Միտիլէ	— —

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

Ղուրուշ

Խահվէ Ռիօ եւ Գաիօ 100	Հեղ.	1355-1305
« Մարթին եւ Սէյլան	«	«
Շաքար գլ. (քէլլէ) 6-10 Լտ.	Կնդ.	492—498
« փոշի (թօզ)	«	456—460
« Հոլ. գլուխ	«	465—470
« փոշի	«	450—456
« Գաղղ. գլուխ	«	459—465
« փոշի	«	450—455
« Հալանտ մնտուկով	«	250—260
« Քուրձով (չուվալ)	«	250—240
Պղպեղ (պիպէռ).	Հեղ.	— —
Լեղակ (չիվիտ) Պէնկալա	«	145—160
« Մատրաս	«	70—75
Որդան կարմիր (գըրմըզ)		
առծթագոյն	«	100—105
« տեսակ Բ.	«	80—85
« « Խոնաւ	«	55—56
Թէյ (չայ) Դօնկօ	«	65—80
« Բէքօ	«	100—110
Համքածուխ Նիւքասթըլէն	Շլ.	26—27
« Լիվրբուլ	«	23—24
« Գարտիֆ	«	24—25
Անագ (գալայ)	Կնդ. Ղ.	1408—1415
Անուշադր (Նըշատըր)	Հեղ.	
Պողպատ (Չէլիք) թ. 0 եւ 00	Կնդ.	190—200
Կապար (Գուրշուն)	«	250—210
Թիթեղ (Թէնէքէ) զոյգ սնտուկ	«	496—510
Ձինք տախտակ թ. 8—12	Հեղ.	7—7-20
Երկաթ Անգ. ձողաձեւ (չուպուգ)	Կնդ.	68—70
« Բեւեռցու	«	75—80
« Տախտակ	«	115—120
« Բոլորակ	«	110—115
« Ռուսիոյ	«	145—155
Քարֆիճա	Հեղ.	3—3-20
Ծծումբ (քիւքիւրտ) Իտալիա	Կնդ.	70—75
Իսթինյէճ ճէնւզոյգ Մն.	«	280—300
« « Պէլճ.	«	155—165
« « Թրիէսթ	«	95—100
Ռօմ Անգղիոյ	Կալ.	15—15-20
« Ամերիկա	«	13—14
Գօնեաք	Հեղ.	17—16
Բրինձ Իտալիոյ	«	4—
« Հնդկաստանի	«	
Սբատմաչէթ	«	25—27
« Թրիէստ եւ Գաղղ.	«	18—22
Կարագ Ռուսիոյ	«	16—17
Քէօսէլէ 14 քիլ.	«	300—350
Բամպակ մանած թ. 8—14	«	21—22
12—20		23-20— 24
16—24		25-20— 26
20—30		27—30
« Էքսթրայ 8—14		24-20— 25
12—20		27—28
16—24		29—30
20—30		30-20 32

Խմբագիր Տնօրէն
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ.-ՊՕԼԻՍ ՉԻՆԻԼԻ ԽԱՆ